

International
Labour
Organization

UNIJA POSLODAVACA
CRNE GORE
MONTENEGRIN EMPLOYERS FEDERATION

► Izjava Unije poslodavaca Crne Gore o krizi izazvanoj virusom COVID-19 i kako mi kao nacija možemo zajednički da reagujemo

► Datum: april 2020

I. Uvod

Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) je proglasila pandemiju virusa COVID-19 i time potcrtala da je u pitanju više od globalnog zdravstvenog problema.

Nalazimo se u zdravstvenoj, ekonomskoj i socijalnoj krizi koja zahtijeva reagovanje svih djelova našeg društva na više nivoa. Efekti ove pandemije će se dugo osjećati. Vakcina će se vjerovatno pojaviti za najmanje 12 mjeseci. Možemo očekivati periodična zaoštavanja krize tokom sledećih 12 do 18 mjeseci. Sada je pravi trenutak za direktnu zajedničku akciju.

Ekonomski aspekti krize izazvane virusom COVID-19 nisu nalik ni na šta što smo dosad vidjeli. Biće potrebno da se kreira paket politika i mjera koji se veoma razlikuje od onih korišćenih u prethodnim krizama. Uticaj COVID-19 na ekonomiju će biti naročito negativan pošto je ekonomska aktivnost sputana direktnim mjerama vlada kao i poslovnim odlukama o obustavi rada u cilju sprečavanja širenja virusa u mnogim državama, uključujući i našu. Tako je Ministarstvo zdravlja Crne Gore, na osnovu člana 15 stav 4 Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti („Službeni list CG“, broj 12/18), a na predlog Instituta za javno zdravlje Crne Gore (IJZ), 26. marta 2020. godine donijelo Naredbu o proglašenju epidemije zarazne bolesti Covid-19. Vlada Crne Gore i nadležne institucije i tijela su prije, kao i nakon navedenog datuma, donijele niz naredbi i odluka, kao i privremenih preporuka i mjera koje imaju za cilj

sprečavanje unošenja u zemlju, suzbijanje i sprečavanje prenošenja novog koronavirusa. Takođe, Nacionalno koordinaciono tijelo za zarazne bolesti (NKT) je formiralo Operativni štab za podršku privredi za vrijeme trajanja mjera za sprječavanje širenja koronavirusa, kako bi olakšalo komunikaciju sa predstavnicima privrede (po pitanju definisanja i tumačenja određenih otvorenih pitanja) i njihovo funkcionisanje u novonastalim okolnostima. Pandemija COVID-19, usporavanje globalne ekonomije, pad tražnje za pojedinim proizvodima i uslugama, nedostatak sirovina, teškoće u vezi sa unutrašnjim i međunarodnim transportom ljudi i robe, uz sve mjere Vlade donijete u cilju sprečavanja širenja epidemije, drastično su uticali na smanjenje privrednih aktivnosti u Crnoj Gori. Postoji velika opasnost da ćemo u sledećim nedeljama i mjesecima vidjeti masovna otpuštanja. Mnogi od onih koji ostanu bez prihoda će biti radnici sa nižim primanjima ili samozaposleni. Potrebni su značajni koordinisani naponi i mjere koje će ubrzati oporavak privrede i ublažiti nastale finansijske gubitke, te pomoći radnicima da zadrže posao i zaštite ih od gubitka prihoda. Država mora da pokaže odgovornost, solidarnost i efikasnost u suočavanju sa ovom hitnom situacijom tako što će zaštititi sve ugrožene građane, radnike i preduzeća. Potrebno je preduzeti sve moguće napore za jačanje otpornosti radnika, preduzeća, privrednih djelatnosti i javnih službi suočenih s ovom krizom, kako bi isti bili u mogućnosti da se

vrate svojim redovnim aktivnostima kad se kriza okonča.

II. Mjere politike

Unija poslodavaca Crne Gore (UPCG) traži od Vlade da uspostavi nacionalni odbor sastavljen od predstavnika privatnog sektora i drugih ključnih aktera poput sindikata, akademika, naučnika i grupa iz zajednice, kao i relevantnih ministarstava kako bi se isti bavio negativnim ekonomskim i socijalnim posljedicama nastalim usljed COVID-19 pandemije. UPCG vjeruje da ekonomska i socijalna kriza izazvana virusom COVID-19 može biti prevaziđena kroz saradnju Vlade i organizacija radnika i poslodavaca po pitanju iznalaženja načina da se ublaže negativni efekti pandemije.

Mjere za podršku zdravstvenom sistemu:

- ▶ Izbjegavati zabrane i ograničenja izvoza naročito kad su u pitanju izvoz i uvoz medicinske opreme i lijekova.
- ▶ Preduzeća mogu da podrže zaposlene koji su angažovani u medicinskim službama (npr. volontiraju, rade sa nepunim radnim vremenom) tako što će im dati odsustvo i ponuditi reorganizaciju rada kako bi podržali ključne zdravstvene usluge.
- ▶ Preduzeti mjere kako bi se obezbijedilo da esencijalni radnici, naročito oni zaposleni u medicinskim službama ili angažovani u direktnom pružanju usluga građanima mogu da odu na posao tokom perioda zabrane kretanja.
- ▶ Preduzeća mogu da podrže i pospješe mjere javnog zdravlja tako što će npr. revidirati mjere predostrožnosti za radnike koji i dalje dolaze na posao sa aspekta mjera socijalnog distanciranja.

Mjere za podršku radnicima:

- ▶ Preduzeća treba da se postaraju da se poštuju smjernice koje propisuju socijalno (fizičko) distanciranje kako bi se izbjegla nepotrebna okupljanja dok istovremeno

obezbeđuju pružanje esencijalnih usluga i očuvanje lanaca snadbijevanja; Unija poslodavaca Crne Gore (UPCG) će pružiti informacije o bezbjednosnim procedurama za preduzeća i njihove radnike kako bi pomogla preduzećima da shvate rizike i upravljaju istima. Ovo podrazumijeva mjere poput: uvođenja rigoroznih procedura za čišćenje, poput češće dezinfekcije površina u zajedničkim prostorijama. Socijalno distanciranje treba pospješiti tako što će se eliminisati sistemi samoposluživanja u menzi, povećati broj punktova sa gelovima za dezinfekciju ruku i smanjiti broj stolica u zajedničkim prostorijama.

- ▶ Vlade moraju da obezbijede odgovarajuću podršku, naročito domaćinstvima i radnicima sa porodičnim obavezama, nakon zatvaranja škola i vrtića tako da negativne ekonomske posljedice krize budu ublažene tokom njenog trajanja.
- ▶ Vlade treba da obezbijede finansijsku pomoć tako da poslodavci mogu da uvedu i prošire šeme za plaćeno bolovanje, a neophodno je i olabaviti kriterijume za davanja za slučaj nezaposlenosti.
- ▶ Vlada treba da razmotri davanje bespovratnih sredstava u cilju poboljšanja protoka novca i pospješivanja ažurnog plaćanja.
- ▶ Uvođenje dodatnih subvencija za zarade i mjera socijalne zaštite može da obezbijedi osnovni dohodak za sve radnike pogođene krizom i Vlada bi trebala da razmotri tu mogućnost.
- ▶ Može se obezbijediti pristup nacionalnim fondovima, poput onih za socijalnu zaštitu, uz niske kamatne stope kako bi se obezbijedili neki od navedenih oblika pomoći. Pored toga, mogu se uspostaviti posebni „COVID-19 nacionalni fondovi“ koji će primati priloge donatora, filantropa, privatnog sektora i privatnih lica kako bi se finansirale navedene mjere.

Mjere za podršku preduzećima:

Vlada sada mora da uvede mjere podrške za ranjiva preduzeća, prevenciju velikog porasta

nezaposlenosti i održavanje preduzeća u životu. Vlada mora da se postara da finansijska podrška stigne do preduzeća, naročito MSP, i svih radnika, uključujući i samozaposlene. Mora se preduzeti sve kako bi se održala naša privredna infrastruktura, ljudi zadržali na poslu, a preduzeća u životu. Kako bi se ovo izvelo, neophodno je obezbijediti dovoljno resursa i dijeliti jasne i redovne informacije o mehanizmima za preraspodjelu ovih fondova. Stoga UPCG predlaže sledeće mjere:

- ▶ Vlada mora da proširi svoje mjere za podršku likvidnosti i odgađanje plaćanja kroz poresku upravu (i organe lokalne samouprave tamo gdje je to relevantno) i nastavi da prilagođava oblike podrške koji bi mogli da održe što više preduzeća tokom perioda krize.
- ▶ Vlada bi mogla da obezbijedi beskamatne kredite za preduzeća ispod određene veličine koja su pogođena krizom prouzrokovanom virusom COVID-19 (mjereno po djelatnosti i/ili opadanju prihoda).
- ▶ Vlada bi mogla da obezbijedi bespovratna sredstva za preduzeća kako bi pokrila dio troškova zarada ili gubitka prihoda.
- ▶ Poreski organi bi trebalo da budu fleksibilni kako bi pomogli ugroženim preduzećima koja imaju problem sa protokom novca.
- ▶ Kako bi preduzeća mogla da skupe novac za plaćanje dažbina, trebalo bi razmotriti odlaganje plaćanja poreza od nekoliko mjeseci (gdje bi se taj period mijenjao u zavisnosti od razvoja situacije).
- ▶ Trebalo bi razmotriti da se ugroženim preduzećima dozvoli da radnike pošalju na neplaćeno odsustvo.
- ▶ Tamo gdje se vode pregovori oko uvećanja zarada isti treba da budu odloženi do kraja krize.

Mjere za podršku najugroženijim sektorima:

Uticaj vrtoglavog pada potražnje i prihoda u sektorima ugostiteljstva i uslužnim djelatnostima gdje postoji direktni kontakt sa potrošačima će

tokom sljedećih nedjelja početi da se osjeća i u drugim sektorima.

Unija poslodavaca Crne Gore će podržati ove sektore tako što će osnovati mreže i forume za saradnju kako bi se osmislili posebni koraci za te djelatnosti. Naročito ćemo podržati saradnju između preduzeća i regulatornih tijela na sektorskom nivou kako bi identifikovali tipične sektorske problem/ograničenja. Možda će biti potrebno uvođenje sektorskih stimulativnih mjera za najugroženija preduzeća.

Mjere za podršku lancima snabdijevanja:

U ovako nesigurnom periodu, punom nezapamćenih poremećaja, preduzeća mogu imati problema sa nabavkom ključnih sirovina, isporukom proizvoda i pristupom ključnim tržištima. Osnovne namirnice poput zaliha hrane i stočne hrane, ključne medicinske i zaštitne opreme i zaliha moraju da nastave da cirkulišu.

U glavne probleme u vezi sa prekidom lanaca snabdijevanja spadaju:

- ▶ pristup sirovinama – cijena i kvalitet.
- ▶ pristup tržištima – kvarljiva roba propada u tranzitu zbog dužih perioda isporuke.
- ▶ poremećaji obrtnog kapitala – duže vrijeme do isporuke.
- ▶ gubitak tržišta – npr. gubitak izvoznog tržišta zbog uvedenih ograničenja.
- ▶ porast uvoza zbog porasta potražnje (određenih grupa proizvoda)
- ▶ budžetski rezultati ispod prosjeka – uticaj duge obustave rada.
- ▶ smanjena produktivnost cijelog lanca snabdijevanja – (fizičko i psihološko) stanje radnika.

Unija poslodavaca Crne Gore ističe svoju uvjerenost u potrebi da se eliminišu prekidi snabdijevanja osnovnim sredstvima za borbu protiv COVID-19. Preporučujemo sledeće mjere:

- ▶ Pomoć Vladi da sastavi glavnu listu dobavljača i uvoznika i prikupi ključne podatke o proizvodnim kapacitetima,

sposobnostima za povećanje/smanjenje proizvodnje, ograničenjima.

- ▶ Podrška proizvodnji esencijalnih medicinskih proizvoda.
- ▶ Finansijska podrška za finansiranje trgovine u cilju uvoza esencijalnih medicinskih proizvoda.
- ▶ Staranje da ključne javne komunalne službe ne prekidaju sa radom (npr. snabdijevanje električnom energijom, vodoprivreda).
- ▶ Saradnja sa Vladom kako bi se obezbijedilo da sve državne vanredne mjere ne izazovu prekide u lancima snabdijevanja esencijalnim uslugama (npr. prehrambenim proizvodima i lijekovima).

Mjere za momentalnu podršku oporavku:

Vlada bi trebalo da objavi da namjerava da obezbijedi značajne stimulatívne fiskalne i monetarne pakete (u saradnji sa partnerima i donatorima na nacionalnom nivou). Vlada time može da u određenoj mjeri snizi nivo panike koja prodire u sve elemente naše privrede i društva. Time što će nagovjestiti svoju namjeru da obezbijedi dodatne stimulatívne mjere kako bi podržala oporavak potražnje u budućnosti, pomoći će održanju brojnih preduzeća i radnih mjesta tokom kriznog perioda. Za pokretanje naše posrnule privrede će najvjerojatnije biti potreban koordinisani međunarodni i multiagencijski fiskalni stimulatívni paket. Zalažemo se da Vlada odmah:

- ▶ pripremi stimulatívne mjere koje će stupiti na snagu čim prestane zdrastvena kriza.
- ▶ isplanira lepezu fiskalnih stimulatívni mjera kako bi obezbijedila brz i efikasan oporavak od krize (tj. da nakon relativno oštrog pada ekonomije dođe do relativno brzog oporavka).
- ▶ pojača javne investicione programe koji podrazumijevaju zapošljavanje puno ljudi u oblasti zgradarstva i drugih radova na infrastrukturi.

III. Šta Unija poslodavaca Crne Gore (UPCG) radi

UPCG je pokrenula anketu o procjeni potreba svojih članova kako bi utvrdila kako pandemija utiče na preduzeća i zaposlene u njima. Uz pomoć ovih informacija se kasnije može izvršiti kalibracija podataka na nacionalnom nivou.

- ▶ Usko ćemo saradivati sa Vladom tokom cijelog trajanja krize kako bi dijelili tačne informacije. Ovo je od suštinskog značaja za borbu protiv lažnih vijesti i panike i smirivanje društvene tenzije.
- ▶ Saradivaćemo sa bankarskim sektorom i finansijskim institucijama kako bismo razmotrili mjere poput povoljnih zajmova za MSP, zamrzavanja duga i drugih mehanizama za podršku MSP.
- ▶ Predlažemo osnivanje tijela koje bi se bavilo problemom naknade štete zbog kršenja odredbi ugovora izazvanog situacijama poput nemogućnosti izvoza usljed nedostatka sirovina.
- ▶ U kontekstu komercijalnih zakupa, zakupodavci bi trebalo da pokažu određeni stepen fleksibilnosti i u tu svrhu ćemo otpočeti konsultativni proces.
- ▶ Sa našim članovima ćemo raditi na identifikaciji ključnih oblasti javnih usluga koje će osjetiti veći pritisak tokom sljedećih mjeseci, kao i načina na koji privatni akteri mogu da reaguju na tu situaciju.

Od suštinskog je značaja da se kreiraju robusni planovi za održanje kontinuiteta poslovanja tokom sljedećih nedelja i mjeseci. U najbližoj budućnosti ćemo pomoći našim članovima da formulišu te planove.

IV. Kako ćemo funkcionisati

Unija poslodavaca Crne Gore i u toku pandemije funkcionise redovno, što znači da ćemo nastaviti da vam pružamo usluge koje su vam potrebne. Dok ova nova realnost sa kojom se suočavamo pred nas postavlja nove izazove, poput

prilagođavanja socijalnom distanciranju, ograničenja kretanja, rada od kuće ili otkazanih/odloženih sastanaka, sproveli smo strategiju za održavanje kontinuiteta poslovanja UPCG koja nam omogućava da zaštitimo svoje zaposlene i ispoštujemo ulogu koju, kao i svi ostali, imamo po pitanju prevencije širenja virusa u odnosu na naše najmilije, naše prijatelje i našu zajednicu.

Po pitanju politika: Pandemija virusa COVID-19 ima značajne implikacije za svaku oblast politike u kojoj je Unija poslodavaca Crne Gore angažovana. Kao i do sada, skoncentrisani smo na to da na najbolji način sarađujemo sa našim poslovnim partnerima i Vladom, u namjeri da pospješimo poslovanje. Nastavićemo da vam prenosimo informacije i zastupamo vaše interese, dok će naši zaposleni i dalje pratiti sve nove mjere i razvoj situacije relevantne za poslovnu zajednicu i o tome vas izvještavati.

Naše usluge iz oblasti obuke: U sve naše module za obuku unijeli smo protokole u vezi sa socijalnim distanciranjem. Obezbijedili smo dezinfekciona sredstva i drugu zaštitnu opremu. Vjerujemo da naši programi za obuku predstavljaju bezbjedno okruženje. Takođe, u slučaju produženja krize, razmatramo mogućnost da neke od naših programa za obuku preselimo u virtuelno okruženje i organizujemo ih online.

Komunikacija: Koristićemo naša redovna sredstva komunikacije da vam prenesemo šta radimo kako bismo stalno i proaktivno zastupali vaše interese pred Vladom. Takođe, u okviru veb sajta UPCG, napravili smo posebnu internet stranicu o COVID-19 koja će biti redovno ažurirana. Na njoj ćemo skretati pažnju na aktuelnosti, inicijative i druge važne sadržaje koji su od značaja za poslovanje članova Unije poslodavaca Crne Gore.

****

Unija poslodavaca Crne Gore vjeruje da bi sve mjere trebalo da prolaze kroz redovnu evaluaciju kako bi se procijenilo da li su dovoljne i adekvatne. Naša zemlja prolazi kroz izuzetno veliku krizu koja sve nas pogađa. Stoga je bitno da uradimo sve što je u našoj moći kako bismo očuvali privredu i društvenu ravnotežu u državi. U tom smislu, UPCG će i dalje biti posvećena djelovanju koje je skoro dvije decenije podređeno ispunjenju naše vizije: *Jaka privreda – uspješna Crna Gora.*

Vaša Unija poslodavaca Crne Gore